



RIKSADVOKATEN

Alle statsadvokatembetene
Alle politimestre
Alle særorganene

DERES REF.:

VÅR REF.:

2018/00092-010 RBR/ggr
274

DATO:

27.06.2018

TRIDENT JUNCTURE 2018 – PÅLEGG OG ANVISNINGER FRA RIKSADVOKATEN

1. Trident Juncture

Øvelse Trident Juncture 2018 innebærer at Norge kommende høst tar i mot omkring 40.000 utenlandske soldater. Medtas ankomst- og avreisefasen, vil det befinne seg utenlandske styrker i Norge fra tidlig i august og ut året.

En multinasjonal styrke i en slik størrelsesorden på norsk jord reiser en rekke problemstillinger i straffesakssammenheng som påtalemyndighet og politi må evne og håndtere på en adekvat og hensiktsmessig måte. En god oppgaveløsning vil blant annet stille krav til relevant juridisk kompetanse og tilstrekkelig oversikt over ulike regelsett hos beslutningstagere, men også til forutgående planlegging og en hensiktsmessig ressurssetting i berørte statsadvokatembeter og politidistrikter.

2. Generaladvokatens utredning

Med bakgrunn i et noe fragmentert rettskildebilde, hvor mange i påtalemyndigheten og politiet har begrenset praktisk erfaring, fant riksadvokaten i våres det formålstjenlig å be Generaladvokaten utarbeide et notat over sentrale, rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge. Selv om forventningene til slike notater erfaringsmessig er meget høye, minner riksadvokaten om at ulike problemstillinger alltid må finne sin løsning innenfor en konkret kontekst.

To notater – ett om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge i et politi- og påtaleperspektiv, og ett om militærøvelsen Trident Juncture 2018, ble oversendt riksadvokaten 8. juni d.å. Riksadvokaten gir Generaladvokaten honnør for en ryddig og velskrevet utredning, som en i det vesentlige kan stille seg bak, med de presiseringer som følger av punkt III.

3. Riksadvokatens merknader

3.1 Rettslig utgangspunkt

Innledningsvis fremhever riksadvokaten følgende fra Generaladvokatens notat side 1. Det rettslige utgangspunkt som her angis er helt grunnleggende, og gjelder selvsagt også under øvelse Trident Juncture 2018.

"Når utenlandsk militært personell er i tjeneste i Norge, står de under norsk straffelovgivning. Politi og påtalemyndighet har, som utgangspunkt, de samme maktmidler og den samme kompetanse overfor utenlandske soldater som overfor andre utlendinger på norsk jord."

3.2 Om jurisdiksjon

3.2.1 Ulike spor

NATO SOFA (avtale av 19. juni 1951 mellom NATO landene om status for deres styrker) gjelder i hovedsak strafferettslige og straffeprosessuelle spørsmål. Under øvelsen vil det samtidig kunne oppstå ulike ordensrettslige spørsmål, eksempelvis ved innbringelse av personell tilhørende fremmede styrker etter politiloven § 9.

Riksadvokaten minner om viktigheten av at påtalemyndigheten og politiet er seg bevisste på forskjellen mellom politisjære og straffeprosessuelle inngrep. I tillegg til at dette er nødvendig av hensyn til hvilke regelsett som gjelder og hvilke tvangsmidler som kan benyttes, har dette under øvelsen også en viktig side til at man ikke iverksetter omstendelige prosedyrer i tilfeller hvor dette er unødvendig.

3.2.2 Dobbel jurisdiksjon

Riksadvokaten minner om vårt rundskriv 2/1999 hvor sentrale jurisdiksjonsspørsmål er omhandlet. Den lovforståelse som Generaladvokaten gir uttrykk for i notatet punkt 3.3 anses i tråd med dette og tiltres.

3.3 Om militær politimyndighet

Hjemmelsgrunnet til den militære politimyndighet er militærpolitiloven. Via en forskriftshjemmel (§ 7) er ulike inngrep nærmere beskrevet i militærpolitiforskriften. Hvorvidt militærpolitiloven § 1 omfatter utenlandsk militært personell, og i så fall under hvilke omstendigheter, gir loven ingen klar anvisning på. Riksadvokaten legger for sin del til grunn at det må være adgang til en viss myndighetsutøvelse overfor senderstatens eget personell, se også SOFA artikkel VII nr. 10 bokstav a.

Overfor militært personell utenfor militært område følger det av § 2 at denne myndigheten er avgrenset til å gjelde personer undergitt disiplinærloven. Utenlandsk militært personell er ikke omfattet av disiplinærloven § 3 første ledd. Norsk militærpoliti er likevel gitt myndighet til å utøve politimyndighet overfor fremmed militært personell i militærpolitiforskriften § 12. Det er presisert i forskriften at myndigheten kun bør utøves etter samtykke fra vedkommende utenlandske sjef.

En annen praktisk viktig utfordring knytter seg til militærpolitiets dirigering av sivil trafikk utenfor militært område. Om dette skriver generaladvokaten:

"Legger man forskrift om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar til grunn, jf. punkt 10 annet ledd jf. punkt 8, kan Forsvarsdepartementet gi senderstatens militærpoliti adgang til å dirigere sivil trafikk utenfor militært område."

Riksadvokaten nøyer seg her med å påpeke at eventuelle hjemmelsutfordringer i stor grad vil kunne avhjelpest ved at militære transportmidler (og deres umiddelbare nærhet) anses som militært område, jf. loven § 1.

Utenfor militært område må det være en absolutt forutsetning for at utenlandsk militærpersonell skal kunne utøve politimyndighet overfor norske sivile at oppdraget skjer under norsk kommando/ledelse.

3.4 Om militært område

Riksadvokaten tiltrer Generaladvokatens syn om hva som skal regnes som militært område når fremmede styrker tar i bruk sivile områder, herunder at det må treffes en egen beslutning og at område må merkes som militært område for at denne forutsetning ivaretas.

3.5 Om forsvarets bistand til politiet

Bistand fra militært personell til sivile politioppgaver utenfor det som omfattes av militærpolitiets (og også fremmed stats militærpoliti) fullmakter må skje innenfor rammen av politiloven § 27a og bistandsinstruksen, med konkrete anmodninger i det enkelte tilfelle.

3.6 Etterforskning rettet mot Forsvaret som etat

Riksadvokaten minner om at politiet ved etterforskning av ulykker eller andre hendelser etter omstendighetene alltid må vurdere om etterforskningen også skal omfatte Forsvaret som etat, jf. straffeloven § 27 – straff for foretak. Særlig må etterforskningen i slike tilfeller innrettes i tråd med momentene angitt i straffeloven § 28 bokstav c, om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget lovbruddet.

4. Faglig veiledning – påtalemyndighetens involvering

4.1 Innledning

Riksadvokaten minner om viktigheten av å involvere påtalemyndigheten på et tidlig stadium av hendelser som hører under dennes ansvarsområde. Spesielt gjelder dette i tilfeller hvor det antas å kunne oppstå rettslig krevende spørsmål. Dette stiller både krav til politiet og andre samarbeidspartnere om tidlig varsling, men også til påtalemyndigheten som forutsettes å utvise en aktiv og oppsøkende holdning.

4.2 Samordnet etterforskning

Riksadvokaten har vurdert om øvelsens omfang og kompleksitet tilsier at det burde treffes en forhåndsbeslutning om samordnet etterforskning etter straffeloven § 59 første ledd, men har kommet til at dette p.t. ikke er påkrevet. Berørte politidistrikter skal på vanlig måte forholde seg til sine foresatte ved de regionale statsadvokatembetene.

Det understrekes imidlertid at riksadvokaten på vanlig måte meget raskt vil vurdere en slik løsning dersom det skulle oppstå en ekstraordinær hendelse, spesielt hvis denne strekker seg over flere politidistrikter. Tilråding om sentralisert etterforskning bes sendt tjenestevei.

4.3 Faglig veiledning

Den høyere påtalemyndighet er i de senere år ressursmessig styrket, og Stortinget har forutsatt at dette skal føre til en forsterket og mer aktiv fagledelse fra statsadvokatenes side. I relasjon til øvelse Trident Juncture 2018 forutsetter riksadvokaten at de regionale statsadvokatembetene er det primære kontaktpunktet for politiet når det oppstår behov for faglige råd og veiledning. Dersom det ikke oppnås kontakt, kan utenfor kontortid alternativt følgende journalnummer i Den høyere påtalemyndighet ringes: 4746.8370.

Skulle det oppstå behov for prinsipielle avklaringer eller ekstraordinære hendelser skal Riksadvokatembetet kontaktes. Kontaktperson under øvelsen er statsadvokat Reidar Bruusgaard: 9920.7781.

4.4 Oppfølgingsmøte

Statsadvokatembeter, politidistrikter og andre samarbeidspartnere som forventes å bli direkte berørt av øvelsen vil bli invitert til et møte i Politidirektoratets lokaler ultimo august. Her vil Generaladvokatens notater, riksadvokatens pålegg og anvisninger samt tilstøtende problemstillinger bli utdypet og diskutert.

Tor-Aksel Busch
(sign)

Reidar Bruusgaard
statsadvokat
(sign)

Vedlegg:

- Notat om spesielle rettslige forhold ved allierte militære styrkers tilstedeværelse i Norge, i et politi- og påtaleperspektiv
- Notat om militærøvelse Trident Juncture 2018
- Relevante rettskilder (kompendium)

Gjenpart med vedlegg:

- Justis- og beredskapsdepartementet
- Politidirektoratet

Gjenpart uten vedlegg:

- Forsvarsdepartementet
- Forsvarssjefen
- Forsvarets operative hovedkvarter
- Generaladvokaten